

Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus

I. Probleem, sihtrühm ja eesmärk

1. Probleemi kirjeldus ja selle tekke põhjus

Eesti riigi sõjalise kaitse eesmärk on ennetada sõjalisi ohte ja vajaduse korral riiki edukalt kaitsta ning sõda võita (Eesti julgeolekupoliitika alused 2023). Kaitsevõime tugevdamiseks suurendatakse aja- ja reservteenistuse atraktiivsust ja võimalusi riigikaitsele panustada. Eesti sõjalise riigikaitse mudel on üles ehitatud reservväele ning sellest lähtuvalt on riigikaitse tulemuslikkus ja jätkusuutlikkus sõltuv ajateenistuse ja õppekogunemiste raames väljakoolitatud reservväelastest. Kõige väärtuslikum ressurss on meie inimeste tahe ja valmisolek riigikaitsele panustada.

Kodanike kohustused riigikaitsele on reguleeritud kaitseväeteenistuse seaduse (edaspidi KVTs) ja riigikaitseseadusega. Eeskätt on siiani sätestatud inimeste kohustused osaleda rahuajal aja- ja reservteenistuses ning sõja ajal täita määratud sõjaaja ülesandeid, kuid võimalused reservväe vabatahtlikuks kasutamiseks rahuajal on üsna piiratud. Reservteenistus tähendab täna osalemist õppekogunemisel, kuid võimalus reservteenistuses panustada Eesti riigi kaitsele on tegelikult märkimisväärselt suurem. Läbi reservväelaste laiema kaasamise riigikaitsele ülesannete täitmiseks ka rahuajal annab suurema rolli, vastutuse ja võimaluse reservväelastel riigikaitsele aktiivsemalt panustada ka väljaspool õppekogunemisi ning suurendab reservväelaste sidusust Eesti riigikaitse ja Kaitseväge, mis on võtmetähtsusega reservväelaste valmiduse hoidmisel.

24.02.2022 alanud Vene Föderatsiooni täiemahulisest kallaletungist Ukrainale tingituna suurendati Eesti sõjaajastruktuuri peaaegu kahekordselt ning seda peamiselt reservväelaste näol, kelle ajateenistuse läbimisest on möödunud arvestatav hulk aega. Paralleelselt Eesti sõjaajastruktuuri kasvatamisega on oluline võimaldada reservväelastel arendada enda oskusi ja kompetentse ka väljaspool õppekogunemisi ning võimaldada kaitseväel neid oskusi ja kompetentse paremini rakendada rahuajal.

Riigikaitse arengukava 2031¹ (RKAK31) näeb ette oluliselt suurendada iseseisvat kaitsevõimet ja tugevdada kaitsevalmidust 2031. aastaks. Toimiva heidutuse ja kaitse tagavad reaalselt olemasolevad võimed, mida suudame ka üleval pidada. Sõjalise kaitse võtmetegur on inimvara ning kuigi RKAK31 seab eesmärgiks tegevväelaste arvu kasvu (4187 tegevväelasele), on kogu personalieesmärkide täitmiseks võimalik rakendada erinevaid võimalusi. Tegevväelaste koolitamine ja teenistuskogemuse omandamine on aeganõudev ning eelnevatel perioodidel ei ole tegevväelaste täiendavat järelkasvu planeeritud piisavalt, mis kindlustaks Kaitseväge kasvamise uute võimete arendamiseks vajalik mahus. Samuti sunnib tänapäevane tööturg traditsioonilise tegevteenistuse kõrval rakendama varasemast paindlikumaid võimalusi riigikaitsele panustamiseks ja laiendama võimalusi Kaitseväge ülesannete täitmiseks.

1. Kaitseväge ülesannete täitmisesse panustamise võimaluste laiendamine: tsiviilteenistujate, reservis olevate isikute ja ajateenijate kaasamine

1.1 Tsiviilteenistujate kaasamine Kaitseväge ülesannete täitmiseks

¹ Eesti riigikaitse sõjaline areng 2031 | Kaitseministeerium

Kaitseväes on valdkondi, mis on täna kaetud tegevväelastega, samas ei eelda valdkondlik vajadus sõjaväelist väljaõpet või on see võrreldes erialase haridusega teisejärguline. Tegevväelaste koolitamine on ressursimahukas ning kui konkreetsel ametikohal ei ole vältimatult vajalik sõjaväelise väljaõppe olemasolu, ei pea seda funktsiooni täitma tegevväelane. Rahuajal saab Kaitseväe ülesannete täitmise harjutamisele suunatud õppuste läbiviimiseks tegevväelast lihtsamini rakendada kui tsiviilisikut, kelle töö- ja puhkeaeg on rangelt reguleeritud kas avaliku teenistuse seaduses (edaspidi ATS) või töölepingu seaduses (edaspidi TLS). Kui Kaitseväes avalikus teenistuses või töösuhtes olevat tsiviilteenistujat saaks õppustele kaasata tegevväelastega samadel tingimustel, oleks võimalik vähendada sõjaväelise auastmega rahuaja ametikohtade vajadust ja seeläbi hoida kokku ressursse, mis muidu läheks tegevväelastele sõjaväelise väljaõppe andmiseks. Lisaks annab see võimaluse asuda tööle Kaitsevärke isikutel, kes ei soovi asuda tegevteenistusse. Ettepanek on Kaitseväe korralduse seaduses (edaspidi KKS) sätestada õppusel osalemise kohustus ka Kaitseväes töötavatele tsiviilteenistujatele ning selle tasustamine. Sarnane regulatsioon on olemas Kaitsealiidu seaduses (edaspidi KaLS), kus Kaitsealiidus töösuhtes olevat isikut võib kaasata õppusele, kui see on kokku lepitud töölepingus (KaLS §16).

1.2 Reservis olevate isikute kaasamine Kaitseväe ülesannete täitmiseks

KVTS-i kohaselt on reservteenistus reservis oleva isiku poolt kaitseväteenistuskohustuse täitmine õppekogunemisel ja lisaõppekogunemisel ning reservteenistuses osalemine on reservis olevale isikule kohustuslik. Kaitseväekohustus on isikul 18–60 eluaastani.

KVTS kehtestab tingimused, kui palju võib isikut reservis oleku ajal õppekogunemistele kutsuda ning kui pikk võib olla ühel õppekogunemisel osalemise aeg. Vastavad piirangud on kehtestatud isiku aastme põhiliiki arvestades:

1. ohvitser – kokku kuni 12 kuud, ühel õppekogunemisel kuni 30 päeva;
2. allohvitser – kuni üheksa kuud, ühel õppusel kuni 21 päeva;
3. sõdur – kuni kuueks kuuks, õppekogunemisel kuni 14 päeva.

Nimetatud kriteeriumid laienevad kohustuslikus korras õppekogunemisel osalemise kohta. Lisaks nähakse KVTS-s ette võimalus reservis oleval isikul osaleda õppekogunemisel vabatahtlikult. Kehtiva KVTS-i kohaselt vabatahtlikult õppekogunemisel osalevale isikule ei kohaldata KVTS-st tulenevaid piiranguid õppekogunemisel ja lisaõppekogunemisel osalemise aja osas, samuti ei loeta vabatahtlikult õppekogunemisel osalemist reservteenistuse kestuse hulka, ent vabatahtlikuna reservteenistuses osalemisel laienevad isikule KVTS-st tulenevad õigused ja tagatised sarnaselt kohustuslikus korras reservteenistuse puhul.

Alates 2022. aastast, mil tekkis kiireloomuline vajadus õpetada välja suures mahus maakaitse üksuseid, hakati instruktoritena kaasama vajaliku väljaõppe läbinud reservis olevaid isikuid (käsunduslepinguga, õppekogunemisel vabatahtlikuna vms).

Sellest nähtub, et Kaitseväe reservis on suurel hulgal sõjaväelist väljaõpet omavaid isikuid, kes tegevteenistusse asuda ei soovi, kuid oleks valmis ja huvitatud panustada ka edaspidi Kaitseväe tegevustesse reservväelasena. Üheks selliseks tegevuseks on muuhulgas rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel (edaspidi RSO-del) osalemine.

Riigikaitseseaduse alusel võib RSO-le lähetada ka reservis olevaid isikuid reservteenistuse raames, kuid reservväelase RSO-le lähetamine on KVTS-s õiguslikult reguleerimata. KVTS kehtestab tingimused, kui palju võib isikut reservis oleku ajal õppekogunemistele kutsuda ning kui pikk võib olla ühel õppekogunemisel osalemise aeg. Üldjuhul on ühe RSO rotatsiooni

kestus pikem kui KVTs-s ettenähtud periood kokku, mis on lubatud reservis olevat isikut kogu tema reservis oleku ajal õppekogunemistele kutsuda, mistõttu kehtiva korra alusel ei ole võimalik õppekogunemise raames üksust RSO-le saata tulenevalt eelpool nimetatud KVTs-s kehtestatud piirangutest.

Kohustuslikus korras reservteenistuses osalemise puhul on seaduse tasandil ettenähtud riigipoolsed garantiid reservteenistuse ajaks. Reservteenistuses viibides makstakse reservis olevale isikule toetust alates õppekogunemise kutsel näidatud kohta saabumise päevast kuni õppekogunemisel osalemise lõppemiseni. Toetuse suurus oleneb ametikoha põhiliigist. Lisaks võib KVTs § 80 lõike 6¹ alusel reservteenistuses viibimise ajal reservväelase tööandja säilitada või hüvitada isikule tema töötasu või palga või hüvitada töötasu või ja reservteenistuses osalemise aja eest makstud toetuse vahe. Täiendavalt on seaduses kehtestatud piirangud tööandjatele ajaks, mil töötaja täidab riigikaitsekohustust. TLS kohaselt on töötajal õigus keelduda töö tegemisest, kui ta on reservteenistuses (TLS § 19 p 5) ning tööandja ei või töölepingut üles öelda põhjusel, et töötaja on reservteenistuses (TLS § 92 lg 1 p 6).

Reservis olevate isikute kaasamiseks vabatahtlikuna muudes sõjaväelise väljaõppega seonduvates tegevustes, tuleb KVTs-s sätestada täiendav reservteenistuse liik, milleks oleks vabatahtlik osalemine Kaitseväge ülesannete täitmisel. Täiendav teenistusliik oleks eristatud õppekogunemisel ja lisaõppekogunemisel osalemisest, s.t täiendava teenistusliigi puhul ei arvata teenistuses viibitud aega reservteenistuse hulka, samuti ei kaasne sellega täiendavaid kohustusi kolmandatele osapooltele (tööandjad). Uue teenistusliigi puhul on võimalik vabatahtlikke reservis olevaid isikuid lähetada RSO-le, mehitada alalises valmiduses olevaid üksuseid ning kaasata näiteks ka ajateenijate väljaõppe andmisele. Kuna Kaitseväge ülesannete täitmisel täidavad reservis olevad isikud tegevväelastega samu teenistusülesandeid, oleks ka teenistuses viibimise aja eest makstav tasu sarnane tegevväelasega. Kuivõrd reservis olevat isikut ei võeta tegevteenistusse, ei laiene talle ka rahuaja ametikohale nimetamise nõuded (sõjaline auaste, vastavus ametikoha tervisenõuetele, ametikoha füüsilise ettevalmistuse nõuded).

Uue reservteenistusliigi loomisel tuleb KVTs-s, ATS-s kui ka TLS-s eristada kohustuslikus korras reservteenistuses osalemist ja vabatahtlikult Kaitseväge ülesannete täitmisele kaasatuna tegevust ning kehtestada tasustamise ja tagatiste kord, kui ka täpsustada, et tööandjale laienevad piirangud ja kohustused vaid ametniku või töötaja kohustusliku reservteenistuses viibimise ajaks.

1.3 Ajateenijate kaasamine Kaitseväge ülesannete täitmiseks

Ajateenistuse peamine eesmärk on Eesti kaitseks vajalike reservüksuste väljaõpetamine ning lisaks on ajateenistus oluliseks kasvulavaks tegevväelaste värbamisel. Ajateenistus kestab 8 kuni 12 kuud. Teenistuse lõpliku pikkuse määrab ametikoht, millele ajateenija määratakse.

Ajateenistuse väljaõppe periood algab sõduri baaskursusega, mis kestab seitse kuni kaheksa nädalat ja on kõigile ajateenijatele ühesugune. Sõduri baaskursusel omandatakse lahingutegevuseks ja edasise teenistuse jätkamiseks vajalikud esmased sõjaväelised teadmised ja oskused. Edasine väljaõpe toimub juba vastavalt erialale ning üksuse spetsiifikast lähtuvalt. Üldjuhul kestab erialapõhine väljaõpe kuni kolm kuud, seega alates ajateenistusse asumisest viie kuu möödumisel on ajateenija läbinud erialakursused ning omandanud oma sõjaaja ametikohal vajaliku pädevuse ja oskused. Kaitseväge on hinnanud, et vastava taseme väljaõppe läbinud ajateenijaid oleks võimalik kaasata ka muude Kaitseväge ülesannete täitmiseks, kuid seadusest tulenevate piirangute tõttu ei ole see praegu võimalik.

Ka täna kehtivate sätete alusel on võimalik ajateenijaid suunata väljaõppe huvides teise paikkonda riigisiselt kui ka lähetada välisriiki. Ajateenija riigisisese lähetamise otsustab ajateenistuskoha ülem ning ajateenija välisriiki lähetamise otsustab Kaitseväge juhataja või tema volitatud ülem.

Välisriiki lähetamist on rakendatud näiteks mereväe laevadel teenivate ajateenijate puhul. Mereväe laevad on 1/3 osas mehitatud ajateenijatega ning mere- ja laevapraktika on oluline osa mereväkke suunatud ajateenijate väljaõppes. Uute NATO kaitseplaanide alusel on NATO alaline miinitõrje grupp nüüd NATO kiirreageerimisüksuse koosseisus rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil, kuid KVTS § 52 lõike 5 kohaselt on ajateenijate lähetamine RSO-le või RSO piirkonda keelatud. Vastav piirang on kehtestatud seetõttu, et välistada RSO-le saatmast isikuid, kellel puudub väljaõpe ja vajalikud oskused. Sellest tulenevalt on tekkinud olukord, kus näiteks miinitõrje grupi laevadele ajateenijaid enam suunata ei saa, mistõttu ajateenijate laevapraktika jääb väheseks.

Kirjeldatud probleemi on võimalik lahendada kahel viisil:

a) Ajateenija lähetamine RSO-le väljaõppe vajadusest lähtuvalt ajateenija nõusolekul

Nagu probleemikirjelduses sai välja toodud, puudutab ajateenijate RSO-le lähetamine hetkel eelkõige mereväe ajateenijaid. Kuigi ka täna on võimalik ajateenijaid lähetada välisriiki, siis RSO-le või RSO piirkonda on ajateenijate lähetamine keelatud. Kaitseväge hinnangul on selline keeld liialt piirav, et viia läbi mereväe ajateenijatele täiemahuline väljaõpe. Kuna vastav piirang on kehtestatud KVTS-s, tuleb luua võimalus, mis näeb ette ajateenijate lähetamise RSO piirkonda, kui ajateenija on läbinud ajateenistuse teatud mahu, millega ta on omandanud vajaliku väljaõppe ja oskused. Siinkohal tuleb säilitada võimalus ajateenijal RSO-le lähetamisest keelduda. Kuigi väljaõppel osalemine on ajateenijale kohustuslik, siis RSO piirkonda lähetatakse vaid neid ajateenijaid, kes on selleks oma nõusoleku andnud. Ajateenija RSO-le lähetamise kord ning tingimused tuleb kehtestada kaitseministri määrusega ning täiendavalt tuleb üle vaadata ja luua RSO piirkonda lähetatud ajateenijatele toetuse maksmise kord.

b) Ajateenija vabastatakse ajateenistusest ennetähtaegselt tegevteenistusse võtmise eesmärgil

Enne 2012. aastat kehtinud KVTS-i kohaselt, kui ajateenija oli teeninud vähemalt $\frac{3}{4}$ oma ajateenistuse kestusest, võis ta teenistusest vabastada ja lugeda tema ajateenistuskohustus täidetuks väeosa ülema otsuse alusel lepingulisse teenistusse võtmisega alalises valmiduses olevas väeüksuses või allüksuses.² Seega ajateenijate tegevteenistusse võtmine enne ajateenistuse lõppu on olnud ka varasem praktika, kuigi 2013. aasta 1. aprillil jõustunud KVTS-ga sellist võimalust enam ette ei nähtud.

Ennetähtaegselt ajateenistusest vabastamise alused on kehtestatud KVTS §-s 56. Näiteks vabastatakse ajateenija ajateenistusest, kui ajateenija ei vasta või ajutiselt ei vasta kaitseväge teenistuskohustuslase tervisenõuetele. Ajateenija sai lapsevanemaks või muuks last ülalpidavaks isikuks või ajateenija sai ainsaks isikuks kes peab ülal raske või sügava puudega inimest ning ülalpidamiskohustus tuleneb perekonnaseadusest.

Lisaks on KVTS-s sätestatud juhud, kus ajateenistuskoha ülem võib ajateenija ennetähtaegselt vabastada. Nendeks juhtudeks on ajateenija raske perekondlik olukord või esmase sõjaväelise

² Kaitseväge teenistuse seadus §-d 68 ja 69 (RT I, 08.07.2011, 58)

väljaõppe läbinud ajateenija võetakse tegevteenistusse kadetina või esmase sõjaväelise väljaõppe läbinud ajateenija asub kõrgharidust omandama arsti või õe erialal.

Rahuaaja ametikohale nimetamise üheks eelduseks on vastaval ametikohal nõutav sõjaväelise väljaõppe omamine. Ajateenistus loetakse lõppenuks, kui ajateenija on läbinud kogu väljaõppeprogrammi ettenähtud tähtajaga. Erialakursus läbitakse ca 5 kuu möödumisel ajateenistuse algusest, mis tähendab, et selleks ajaks on ajateenija omandanud enda ametikohale vastavad oskused ja teadmised. Pärast erialakursuseid jätkub ajateenijate väljaõpe üheskoos allüksusekursusel, mille eesmärgiks on harjutada koostööd oma jao, rühma, kompanii ja suurema üksuse koosseisus. Seega põhimõtteliselt on selleks etapiks ajateenijal läbitud $\frac{3}{4}$ tema väljaõppeprogrammist, omandanud nõ üksikvõitlejana ametikohale kehtestatud nõuded ja oskused, mistõttu saaks isik jätkata tegevteenistuses enne ajateenistuse väljaõppeprogrammi lõppu (st 8- või 11-kuu läbimist).

Täna on võimalik sellisel viisil tegevteenistusse võtta ajateenijat vaid kadetina. Et tagada teatud Kaitseväe ülesannete järjepidev toimimine, tuleb luua laiemad võimalused. Tegevteenistusse võtmine toimub ajateenija nõusolekul ning struktuuriüksuse ülema ettepanekul. Tegevteenistusse võtmise eesmärk on, et isikule laieneksid samasugused töö- ja palgatingimused, mis on ettenähtud sama teenistusülesannet täitval tegevväelasel.

2. Kaitseväe Akadeemia õppekavade avamine reservis olevatele isikutele

Muutunud julgeolekulukord seab uusi nõudmisi reservväelaste³ individuaalsetele teadmistele ja oskustele, sest kompetentsed reservväelased on tähtis toimejõud, et tõhusalt reageerida julgeolekukeskkonnas toimuvatele kiiretele muutustele. Reservväelased saavad regulaarselt osaleda õppekogunemistel, et parandada ja täiendada nii individuaalseid kui ka kollektiivseid oskusi. Kuid reservüksuste ülematel puudub võimalus süvendatult ja eesmärgipäraselt omandada sõjandusalaseid teadmisi akadeemilisel tasemel, sest kehtiva õigusliku regulatsiooni järgi saavad Eesti ainukeses riigikaitsealises kõrgkoolis Kaitseväe Akadeemias (edaspidi KVA) õppida üksnes tegevväelased.

Võimaluste loomine julgeoleku-, riigikaitse- ja sõjandusalaste teadmiste omandamiseks ja täiendamiseks reservis olevatele isikutele on oluline eeldus reservis oleku ajal reservväelaste kvaliteedi ja motivatsiooni tõstmiseks ja alalhoidmiseks, sest KVA-s õppimise võimalusel võib olla külgetõmme neile reservis olevatele isikutele, kellel seni on puudunud võimalus KVA-s õppida ja sõjateaduse bakalaureuse või magistrikraad saada. Samuti toetab see meede reservis olevaid isikuid nende enda soovi ja huvi korral tegevteenistusse värvata, sest KVA-s õppimisvõimaluste avamisega on loodud tee, kuidas reservlipnik saaks liikuda majori auastme suunas. Praegu selline võimalus reservohvitseridele puudub.

Kuigi kehtiv regulatsioon võimaldab ka praegu reservis olevatel isikutel õppida KVA-s eksternina, ei pruugi see olla atraktiivne õppimisvõimalus neile reservülematele, kes soovivad õppides olla üliõpilased ja saada üliõpilastele ette nähtud sotsiaalseid garantiisid ja soodustusi, nagu ravikindlustus, õppelaen, õppetootused jms.

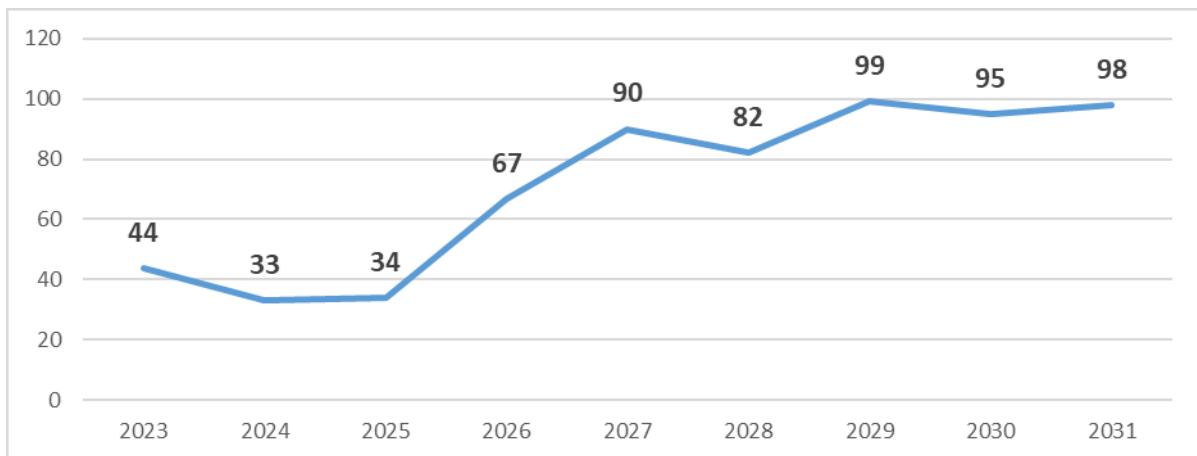
3. Tegevteenistuspensioni maksmise korralduse muutmine

Tsiviilteenistujate, reservis olevate isikute ja ajateenijate kaasamine Kaitseväe ülesannete täitmiseks võimaldab teatud valdkondades personalivajadust katta ka isikutega, kes ei pea

³ Käesolevas punktis on "reservväelased" üldnimetus kõigile reservis olevatele isikutele, kes valmistuvad Eesti kaitsemiseks. Reservväelase nimetust ei kasutata antud dokumendis KVTs-i § 5 lg 3 kontekstis, mille kohaselt reservväelane on õppekogunemistel osalev isik.

olema tegevväelased. RKAK31 näeb siiski ette ka võimearendused, mille saavutamiseks on vaja tagada piisaval hulgal tegevväelasi, kes on läbinud sõjaväelise väljaõppe ning omavad vajalikku teenistuskogemust, selleks et uusi sõjalisi võimeid üles ehitada. Tegevväelaste koolitamine on aeganõudev ning kuna varasemalt ei ole nende järelkasvu planeerimisel sellises mahus uute võimete arendamise ja ülalhoidmise vajadusega arvestatud, on oluline soodustada ka praeguste tegevväelaste pikemat teenistuses hoidmist. Kui kuni 2015.a on KVA-s maaväe põhikursuse lõpetanud keskmiselt 30 isikut aastas, siis tänaseks on koolitusmahtu järk-järgult suurendatud (vastuvõtt kuni 90 õppekohta). Kaitseväelaste karjäärisüsteemi arvestades avaldab eelnevatel aastatel tekkinud madalseis mõju pikema aja jooksul ning lisaks sõjaväelisele väljaõppele tuleb väärtustada ka pikaajalist teenistuskogemust.

Viimastel aastatel on suurenenud ja suurenevas tegevteenistuspensionile siirdumine, sest 90ndatel teenistusse asunud jõuavad tegevteenistuspensioniiikka (50 eluaastat) ning otsustavad lahkuda teenistusest enne piirvanuse täitumist (sõltuvalt tegevväelase auastmest 55, 60 või 65 eluaastat. Peamisteks lahkujateks selles kategoorias on vanemallohvitserid (vanemveebel – staabiveebel) ning vanemohvitserid (major – kolonel), ehk just need teenistusgrupid, mis panustavad enim võimearendusse. Prognoosi kohaselt kuni aastani 2031 kasvab aastas pensionile siirdujate arv enam kui kaks korda võrreldes tänasega (Joonis 1).

Joonis 1. Tegevteenistusest enne piirvanust tegevteenistuspensionile siirdujate prognoos.

Pikaajalise kaitseväelase kogemus on Kaitseväe arenguks vajalik ning seda kogemust tuleb võimalikult tulemuslikult ja pikaajaliselt kasutada. Samuti on 50ndates eluaastates kaitseväelased füüsiliselt piisavad aktiivsed ning nende tervises seisund on endiselt sobiv jätkama tegevteenistust Kaitseväes. 2023. aastal tegevteenistusest lahkunud ja tegevteenistuspensionile siirdunud isikutest 41% jätkab Kaitseministeeriumi valitsemisalas töötamist ametniku või töötajana. See näitab, et suurel osal sihtrühmast on ka pensioniiikka jõudmisel olemas soov ja valmisolek riigikaitse arendamisse jätkuvalt panustada, kuid veelgi enam oleks Kaitseväele nende panusest kasu, kui neil oleks võimalik jätkata tegevväelastena.

2019. aasta 1. jaanuarist kaotati tegevteenistuspensionile saamise õigus isikutel, kes asuvad tegevteenistusse alates 01.01.2020. Tegevteenistuspensionile saamise õigus säilis tegevväelastele, kes seisuga 31.12.2019 olid tegevteenistuses. Tegevteenistuspensionile õigusega tegevväelased lahkuvad teenistusest reeglina siis kui neil on täitunud 30 aastat tegevteenistustaaži, mis tagab neile tegevteenistuspensionile maksimaalses suuruses (75% viimasest ametikoha palgast). Üldjuhul leiab see aset 50ndate eluaastate alguses, kuigi piirvanuseni on veel keskmiselt 5-10 aastat ja kohati rohkemgi. Lahkumise tingib asjaolu, et tegevteenistuspensionid indekseeritakse iga-aastaselt (need kasvavad ajas kumulatiivselt) ning

pensionile lisaks võib saada ka töötasu, va tegevteenistuses ja politseiteenistuses. Samas on nendel isikutel olemas vajalik teadmiste pagas, mida saaks tegevteenistuses rakendada eeskätt vanemohvitseride ja -allohvitseride segmendis. Seega võiks seda ressursi jätkuvalt rakendada ka tegevteenistuses viisil, mis võimaldaks isikutel saada samaaegselt ka tegevteenistuspensioni. Tegemist ei oleks uudse lähenemisega – sarnane regulatsioon on politseiteenistuses, kus teenistuses olles võib saada ka politsei väljateenitud aastate pensioni (muudatus jõustus 01.01.2020).

Ettepanek on kehtestada regulatsioon, mis võimaldaks maksta tegevteenistuspensioni ka tegevteenistuses olles, kuid tingimusel, et pensioni määramine toimub tähtajatu tegevteenistussuhte lõppemisel. See tagab, et keegi ei jääks süsteemi „istuma“ ja hoidma kinni nooremate karjääri. Süsteemrakenduks selliselt, et kui tegevväelane teenistusest lahkub, laseb ta endale pensioni määrata ning kui Kaitseväel on talle ametikohta pakkuda, siis saab ta tegevteenistusse võtta (tegevteenistusstaazi enam ei lisandu). Kuna tegemist on uue teenistusse võtmisega, rakendub sellele tähtajalise teenistussuhte regulatsioon – isiku saab võtta tegevteenistusse vajalikuks ajaks, mis annab võimaluse paindlikult reageerida kui vajadus peaks vähenema. Muudatusega ei kaasne täiendavat planeerimata kulu, kuna tegevteenistuspensioni kulu planeeritakse riigieelarvesse vastavalt teenistusest lahkumistele (või vanuse saabumisele) ning samuti planeeritakse Kaitseväe eelarvesse tegevväelaste värbamiseks vajalik palgafond.

4. Kaitseväekohustuslase ja mootorsõidukijuhi tervisekontrolli ühendamine ajateenistuses

Liiklusseadus (edaspidi *LS*) sätestab juhtimisõiguse andmise ja selle korra. Selle alusel toimub mootorsõidukijuhi (edaspidi *MSJ*) ja juhtimisõiguse taotleja tervisekontroll, mille käigus tehakse kindlaks, kas isiku tervises seisund vastab kehtestatud tervisenõuetele (*LS* § 101 lg 10). Sealhulgas tuvastatakse meditsiinilised vastunäidustused, mille puhul mootorsõiduki juhtimine ei ole lubatud. Tervise üldnõuete alusel peab taotleja (juht) olema füüsiliselt ja psüühiliselt võimeline mootorsõidukit juhtima ning tal ei tohi olla haigusi või tervisehäireid, mis takistavad mootorsõiduki ohutult juhtimist.

KVTS alusel kaitseväekohustuslase ja kaitseväekohustust võtta sooviva isiku tervises seisundi hindamisel lähtutakse kaitseväeteenistuskohustuslase tervisenõuetest eesmärgiga hinnata, kas isik on võimeline täitma teenistusülesandeid kaitseväeteenistuses. Tervises seisundit hinnatakse tervise infosüsteemi (edaspidi *TIS*) andmete ja tervises seisundit kajastavate dokumentide põhjal ning arstliku läbivaatuse ja terviseuuringute tegemisega. Hindamisi viivad läbi Kaitseressursside Ameti (edaspidi *KRA*) arstid, kellel on võimalik kaasata teisi tervishoiuteenuse osutajaid.

KVTS alusel teostatud tervisekontrolli nõuded on suuremalt jaolt kattuvad *LS*-s sätestatud tervisenõuetega ning olemuselt kannavad sarnast eesmärki ja sisu – tuvastada vastavus kehtestatud tervisenõuetele, sh võimalikud meditsiinilised vastunäidustused teenistusülesannete täitmiseks kaitseväeteenistuses või mootorsõiduki juhtimiseks. KVTS ja *LS* alusel sätestatud tervisenõuete võrdlemisel väärib tähelepanu, et KVTS alusel esitatud nõuded on kohati kõrgemad. Näitena võib välja tuua füüsilise võimekusega seotud nõuded ning samuti on psühhiaatri hinnang ette nähtud kõigile kutsealustele enne kaitseväeteenistusse asumist. Lisaks on erinevad haigusseisundid, mis takistavad mootorsõiduki juhtimist, ka ajateenistuses välistatud.

Igal aastal läbib ajateenistuses *MSJ* väljaõppe ca 700-800 ajateenijat, kellele Kaitseväes tehakse ka *LS*-s sätestatud tervisekontroll. Kuna ajateenijate väljaõpe toimub vastavalt väljaõppekavale,

seab see olulisi ajalisi piiranguid nimetatud tervisekontrolli tegemiseks. MSJ erialakursusele suunatavad isikud selgitatakse välja esmase sõjaväelise väljaõppe (sõduri baaskursuse) lõpus ning sellele järgneb koheselt erialakoolitus. Kuna ajateenijaid on palju, tekib Kaitseväe meditsiini keskustes korraga väga suur töökoormus, sest tervisekontroll peab olema tehtud enne MSJ koolituse algust.

Kokkuvõtvalt võib KVTS-s ja LS-s sätestatud tervisenõuete hindamisel välja tuua järgmised probleemid:

1. nimetatud eriseaduste alusel toimuvad eraldiseisvad tervises seisundi hindamised ja kuigi tervisenõuded on sätestatud mõningate erinevustega, kattuvad need valdavas osas;
2. eriseadustest tuleneva tervisekontrolli maht ja tervisenõuete oluline kattuvus viitab asjaolule, et ajateenijate puhul on suuremas osas tegemist dubleerimisest tuleneva arstliku ressursi koormamisega;
3. ajateenistusse asumise järgselt ei ole sisulist vajadust täiendavaks tervisekontrolliks LS alusel, kuna järjestikused, lühikese aja jooksul toimuvad ja sisult kattuvad tervises seisundi hindamised puudutavad isikuid, kelle tervises seisundit on juba eelnevalt põhjalikult kontrollitud (esmalta kutsealusena KVTS-i, seejärel MSJ tervisekontroll LS alusel).

2. Sihtrühm

1. Kaitseväe ülesannete täitmisesse panustamise võimaluste laiendamine: tsiviilteenistujate, reservis olevate isikute ja ajateenijate kaasamine

- * hinnanguliselt 25-30% tänastest tegevteenistujate ametikohtadest ei eelda sõjaväelist väljaõpet (ei ole nn rivikoosseis),
- * kaitseväekohustuslasi on Eestis ca 230 000. Neid kõiki on võimalik vajadusel ja nende tahtel kaasata Kaitseväe ülesannete täitmiseks,
- * aastas lõpetab ajateenistuse ca 3600-3800 ajateenijat, kellest ajateenistuse läbides määratakse sõjaaja ametikohale ca 90%.

2. Kaitseväe Akadeemia õppekavade avamine reservis olevatele isikutele

Sihtrühm on reservis olevad isikud. Eelkõige on muudatusest mõjutatud reservväelastest ülemad, nagu reservrühma ülemad ja kompaniiülemad abid, kel on huvi sõjandusalaste teadmiste omandamiseks ja täiendamiseks riigikaitsealises rakenduskõrgkoolis. Viimase kümne aasta jooksul on ajateenistuse lõpetanud ligemale 100 reservrühma ülemat aastas, mis ilmselt muudatuse jõustudes on suurenenud.

3. Tegevteenistuspensionide maksmise korralduse muutmine

Sihtrühmaks on täna tegevteenistuses olevad tegevteenistuspensionide õigust omavad tegevväelased (31.12.2022 seisuga 2575 isikut) ning tegevteenistusest lahkunud tegevteenistuspensionil olevad isikud, kes ei ole jõudnud vanaduspensioniiikka (ca 600 isikut). Prognoosi kohaselt võib regulatsiooni rakendamisel olla tegevteenistuses kuni 350 tegevväelast (kitsam sihtühm), kellele makstakse tegevteenistuspensionide.

4. Kaitseväekohustuslase ja mootorsõidukijuhi tervisekontrolli ühendamine ajateenistuses

Sihtrühma moodustavad ajateenijad, kes läbivad ajateenistuses MSJ väljaõppe. Neid on ühel aastal ligi 700-800 isikut.

VTK-s pakutavad lahendused käsitlevad MSJ tervisekontrolli tegemist ainult Kaitseministeeriumi valitsemisalas. Seega moodustavad sihtühma Kaitseväe meditsiiniteenistuse personal (33 arsti ja 82 õde) ning 55 arsti, kes viivad KRA-s läbi kutsealuste tervises seisundi hindamist.

3. Eesmärk ja saavutatava olukorra kirjeldus

1. Kaitseväge ülesannete täitmisesse panustamise võimaluste laiendamine: tsiviilteenistujate, reservis olevate isikute ja ajateenijate kaasamine

Eeskätt on eesmärk kujundada reservteenistust toetav keskkond. Selleks on oluline luua võimalikult paindlikud töösuhted ja teenistusliigid.

Tegevteenistus on mõeldud vaid ametikohtadele ja tööülesannetele, mille töö tulemuslik teostamine eeldab sõjaväelist väljaõpet. Tegevteenistus on seotud kõige suuremate piirangutega, seetõttu ei ole mõistlik samu piiranguid nõuda isikutelt, kelle tööülesanded sisuliselt selliseid piiranguid ei eelda. Kaitseväes on hinnanguliselt 25-30% ametikohtadest sellised, mis eelnevad sõjaväelist väljaõpet ei eelda. Teine oluline aspekt tegevteenistuses on sõjaväelisel väljaõppel osalemise kohustuslikkus (õppused), aga õppustel osalemise saab reguleerida ka teistel alustel (töölepingutes). Laiendamaks reservis olevate isikute võimalusi osaleda Kaitseväge ülesannete täitmisel luuakse reservteenistuse alaliik, mis põhineb vabatahtlikkusel ja on eristatud kohustuslikust reservteenistusest ehk õppekogunemisel ja lisaõppekogunemisel osalemisest. Vabatahtlikult Kaitseväge ülesannete täitmisel osalemise ajale ei seata õppekogunemise puhul ettenähtud ajalisi piiranguid ning tasustamine toimub tegevväelastega samadel põhimõtetel.

Samuti on eesmärgiks võimaldada ajateenijaid suunata RSO-le ning erialase väljaõppe omandanud ajateenija võtta tegevteenistusse enne ajateenistustähtaja lõppu, et tagada Kaitseväge ülesannete järjepidev täitmine vajalikus mahus isikkoosseisuga. Ennetähtaegselt reservi arvamine ja tegevteenistusse võtmine või ajateenija RSO-le lähetamine toimub vaid ajateenija struktuuriüksuse ülema ettepanekul ja ainult ajateenija nõusolekul ning eeldusel, et ajateenijal on omandatud edasiseks teenistuseks vajalik väljaõpe ning oskused.

2. Kaitseväge Akadeemia õppekavade avamine reservis olevatele isikutele

Muudatuse eesmärk on võimaldada KVA põhi- ja keskastmekursusel õppida tegevväelaste kõrval ka reservis olevatel reservüksuste ülematel. Selleks muudetakse KVTS-i ja KVA põhimääruse sätteid selliselt, et kõrvaldada reservis olevatel isikutel KVA-s õppimise takistused. Nagu tegevväelaste teenistuses on olulisel kohal elukestev õpe ja pidev eneseharimine, nii peab see põhimõte omaks saama ka reservväelaste elukaarel.

3. Tegevteenistuspensioni maksmise korralduse muutmine

Muudatuse eesmärk on vähendada tegevteenistusest lahkumist seoses tegevteenistuspensionile siirdumisega, et tagada planeeritud võimearenduste elluviimiseks piisaval hulgal ning vajaliku sõjaväelise väljaõppe ja teenistuskogemusega tegevväelaste olemasolu. Kaitseväge teenistuse seaduse rakendamise seaduses kaotatakse piirang, mille kohaselt ei või tegevteenistuspensioni saav isik samal ajal olla tegevteenistuses.

4. Kaitseväekohustuslase ja mootorsõidukijuhi tervisekontrolli ühendamine ajateenistuses

Kavandatava muudatuse eesmärk on vältida samasisulisi tervisekontrolle. Muudatusega võrdsustatakse ajateenijate puhul ajateenistusse asumisele eelnenud terviseseisundi hindamine LS-s sätestatud tervisekontrolliga. Seega muudatus ei laiene mitte kõikidele kutsealustele, kes tunnistatakse tervisenõuetele vastavaks, vaid tingimuseks on ka ajateenistusse asumine. Selliselt puudutab muudatus vaid isikuid, kes läbivad ajateenistuses MSJ koolituse ja omandavad vastava juhtimisõiguse.

Kui KVTs-s sätestatud tervisekontrolli põhjal tunnistatakse isik kaitseväeteenistuskohustuslase tervisenõuetele vastavaks ja ta asub ajateenistusse, oleks tervisekontrolli tulemus ühe aasta jooksul tema tervise seisundi hindamisest arvates võrdsustatud LS-s sätestatud MSJ tervisetõendiga. Seega ei pea ajateenistuse ajal enam uut tervisekontrolli seoses MSJ juhiloa taotlemisega tegema, juhul kui eelnevast tervise seisundi hindamisest on möödunud vähem kui üks aasta. Juhul kui ajateenistusse asumisel selgub, et isiku tervislik seisund on hindamise järgselt muutunud või selle tegemisest on möödunud rohkem kui 1 aasta, tuleb enne MSJ väljaõppe alustamist läbi viia LS-s sätestatud tervisekontroll.

II. Hetkeolukord, uuringud ja analüüsid

4. Kehtiv regulatsioon, seotud strateegiad ja arengukavad

1. Kaitseväge ülesannete täitmisesse panustamise võimaluste laiendamine: tsiviilteenistujate, reservis olevate isikute ja ajateenijate kaasamine

Eesti julgeolekupoliitika alustest tulenevalt tuleb kaitsevõime tugevdamiseks arendada sõjalisele nõuandele tuginedes, kiirendatult ja täies mahus välja sõjalised üksused ning võimed, mis on mehitatud, välja õpetatud ja regulaarselt harjutanud, varustatud, relvastatud ja varudega kindlustatud (Eesti julgeolekupoliitika alused 2023).

Kaitseväge võimearenduse eesmärgid tulenevad RKAK31-st, mis näeb ette isikkoosseisuvajaduse.

1.1 Tsiviilteenistujate kaasamine Kaitseväge ülesannete täitmiseks

Seadused:

- TLS §-des 43, 44-52 on sätestatud töö- ja puhkeaja regulatsiooni töötaja puhul,
- ATS §-des 35-41 on sätestatud ametniku õigused töö- ja puhkeaja osas,
- KKS sätestab Kaitseväge ülesanded ja nende täitmise korralduse

1.2 Reservis olevate isikute kaasamine Kaitseväge ülesannete täitmiseks

Seadused:

- KVTs 7. peatükk reguleerib reservteenistuse põhimõtteid ning reservis oleva isiku õiguseid ja kohustusi.
- TLS kehtestab töötaja õigused ja tööandja kohustused seoses isiku reservteenistuses viibimisega (TLS § 19 p 5 ning § 92 lg 1 p 6).

1.3 Ajateenijate kaasamine Kaitseväge ülesannete täitmiseks

Seadused:

- KVTs § 52 lg 5 sätestab keelu ajateenijate RSO-le või RSO piirkonda saatmiseks ning § 56 reguleerib ajateenistusest vabastamist ja ajateenistuse lõppemist.

Määrused:

- Vabariigi Valitsuse 03.01.2017 määrusega nr 1 „Ajateenija ja asendusteenistuja toetuse, reservväelasele õppekogunemisel ja reservasendusteenistujale reservasendusteenistuses ja erakorralises reservasendusteenistuses osalemise aja eest makstava toetuse ning ajateenija ja asendusteenistuja lapse toetuse ulatus ja maksmise kord“ on kehtestatud ajateenijale toetuse maksmise kord ning ulatus.

2. Kaitseväge Akadeemia õppekavade avamine reservis olevatele isikutele

Seadused:

- KVTS § 8 ja § 87 lg 2 järgi on KVA põhikursusel õppija tegevvälasest ohvitserikandidaat, kes võetakse tegevteenistusse õppekava kahekordse nominaalkestuse ajaks.

Määrused:

- Kaitseministri 01.07.2019 määruse nr 11 „Kaitseväe Akadeemia põhimäärus“ § 18 lõigetes 2 ja 5 sätestatakse, et akadeemia magistriõppes saab õppida üksnes tegevvälalane.

3. Tegevteenistuspensioni maksmise korralduse muutmine

Kaitseväeteenistuse seaduse rakendamise seadus (edaspidi KVTRS) reguleerib tegevteenistuspensioni korraldust. KVTRS § 39⁷ reguleerib tegevteenistuspensioni maksmist.

4. Kaitseväekohustuslase ja mootorsõidukijuhi tervisekontrolli ühendamine ajateenistuses

Seadused:

- KVTS § 26¹ reguleerib kaitseväekohustuslase ja kaitseväekohustust võtta sooviva isiku terviseseisundi hindamist.
- LS §-d 101-102 reguleerivad MSJ ja juhtimisõiguse taotleja tervisekontrolli.

Määrused:

- Vabariigi Valitsuse 16.06.2011 määrus nr 80 „Mootorsõidukijuhi ja mootorsõiduki juhtimisõiguse taotleja ning trammijuhi ja trammi juhtimisõiguse taotleja tervisekontrolli tingimused ja kord ning tervisenõuded, sealhulgas meditsiinilised vastunäidustused, mille korral mootorsõiduki ja trammi juhtimine ei ole lubatud“
- Vabariigi Valitsuse 24.03.2023 määrus nr 38 „Kaitseväeteenistuskohustuslase ja tegevvälase teenistusülesande täitmiseks ettenähtud tervisenõuded“
- Kaitseministri 28.03.2023 määrus nr 14 „Kaitseväekohustuslase ja kaitseväekohustust võtta sooviva isiku terviseseisundi kaitseväeteenistuskohustuslase või tegevvälase tervisenõuetele vastavuse hindamise tingimused ja kord“

Muudatust toetab Vabariigi Valitsuse kinnitatud **koalitsioonilepe 2023–2027**⁴, mille sotsiaalpoliitika näeb ette vähendada tervisevaldkonnas dubleerivaid tegevusi, suunaga patsiendikesksele tervishoiule ja tegevuste jätkusuutlikkusele tööjõupuuduse tingimustes.

E-tervise visioon 2025⁵ näeb ette tervisevaldkonna infovahetuse täiustamist, kus eesmärgiks on suurendada andmete riskasutust, võimaldades ressursisäästlikumat teenust ning infovahetuse teenuseid tervisteenuse osutajatele varajaseks sekkumiseks tervisekahjustuste ennetamisel (nt kutsealuste tervisekontroll jms).

Riigi käes on infosüsteemide ja teenuste kaudu mitmeid andmeid ning juba olemasolevate andmete (sh terviseseisundi hindamine) õiguspärane riskasutus annab võimaluse nende taaskasutamiseks- väheneb menetlemise koormus ja suureneb tervisekontrollide efektiivsus.

Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud **liiklusohutusprogrammi aastateks 2016–2025**⁶ elluviimiskava aastateks 2020–2030 näeb ette, et sõiduki juhtimiseks peab olema sobiv tervislik

⁴ <https://valitsus.ee/valitsuse-eesmargid-ja-tegevused/valitsemise-alused/koalitsioonilepe>

⁵ https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Eesti_e_tervise_strateegia/e-tervise_strateegia_2020.pdf

⁶ <https://transpordiamet.ee/liiklusohutusprogramm>

ja vaimne seisund, tervisekontroll on suunatud juhi liiklusriskide teadvustamisele, tervisenõuete vastavuse kontrollimisele ja liiklusohtliku tervise seisundi tuvastamisele.

5. Tehtud uuringud

1. Kaitseväge ülesannete täitmisesse panustamise võimaluste laiendamine:

tsiviilteenistujate, reservis olevate isikute ja ajateenijate kaasamine

Kaitseministeeriumi poolt tellitud 2023. a avaliku arvamuse uuringute järgi on valmidus riigikaitseesse panustada kõrge. Ligi kaks kolmandikku ühiskonnast on valmis aktiivselt osalema kaitsetegevuses, sh läbi otsese sõjalise kaitsetegevuse. Niisamuti on ühiskonna kaitsetahe ehk toetus relvastatud vastupanu osutamisele 83%. Toetus Eesti riigikaitse korraldusele, ehk reservarmeele ja kohustuslikule ajateenistusele on püsivalt kõrge (87%). Ajateenistust ja reservväge peetakse ühiskonnas neljandaks kõige olulisemaks julgeolekutagatiseks pärast NATO liikmelisust, NATO liitlasvägede kohalolu ja elanikkonna kaitsetaht.

2. Kaitseväge Akadeemia õppekavade avamine reservis olevatele isikutele

Vastavale probleemikirjeldusele ei ole eelnenud empiirilisi uuringuid ega analüüse, kuid KVA-s õppimise võimaldamine reservis olevatele isikutele tõusetus 14. novembril 2022 toimunud Riigikaitse juhtide konverentsil, millest võttis osa ca 700 reservüksuse ülemat.

3. Tegevteenistuspensioni maksmise korralduse muutmine

Antud probleemikirjelduse osas on lähtutud iga-aastaselt tegevteenistusest lahkuvate seas läbiviidud uuringutest.

4. Kaitsevägekohustuslase ja mootorsõidukijuhi tervisekontrolli ühendamine ajateenistuses

Eestis teadaolevalt ei ole uuritud ega hinnatud järjestikku toimuvate või osaliselt kattuvate tervisekontrollide tegemise vajadust. Küll aga püütakse dubleerivaid tervisekontrolle võimalusel vältida või neid ühildada lähtudes otstarbekusest. Nii näiteks on kehtiv MSJ tervisetõend võrdsustatud vabatahtlikuks päästjaks saamisel (Päästeseaduse § 9 lg 2¹) või Kaitseliidu tegevliikmeks astumisel⁷ nõutava tervisekontrolli läbimisel.

6. Kaasatud osapooled

1. Kaitseväge ülesannete täitmisesse panustamise võimaluste laiendamine:

tsiviilteenistujate, reservis olevate isikute ja ajateenijate kaasamine – Kaitseressursside Amet ja Kaitsevägi.

2. Kaitseväge Akadeemia õppekavade avamine reservis olevatele isikutele – Kaitsevägi ja Kaitseväge Akadeemia.

3. Tegevteenistuspensioni maksmise korralduse muutmine – Kaitsevägi ja Kaitseressursside Amet.

4. Kaitsevägekohustuslase ja mootorsõidukijuhi tervisekontrolli ühendamine ajateenistuses – Kaitsevägi, Kaitseressursside Amet, Transpordiamet ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

III. Probleemi võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

⁷ Kaitseministri 29.03.2022 määrus nr 6 „Kaitseliidu tegevliikme tervisenõuded“

7. Kaalutud võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

• Avalikkuse teavitamine	JAH
• Rahastuse suurendamine	JAH
• Mitte midagi tegemine ehk olemasoleva olukorra säilitamine	JAH
• Senise regulatsiooni parem rakendamine	JAH
• Muu (palun täpsusta)	

7.1. Kaalutud võimalike mitteregulatiivsete lahenduste võrdlev analüüs

1. Kaitseväe ülesannete täitmisesse panustamise võimaluste laiendamine: tsiviilteenistujate, reservis olevate isikute ja ajateenijate kaasamine

1.1 Tsiviilteenistujate kaasamine Kaitseväe ülesannete täitmiseks

Kaitseväes avalikus teenistuses või töösuhtes olevate isikute suhtes kohaldub TLS-is ja ATS-is sätestatud töö- ja puhkeaja regulatsioon, mille kohaselt on igapäevase ja igapäevase puhkeaja suhtes lubatud erisusi rakendada vaid juhul, kui see on sätestatud seaduses. Kuna kehtiva KKS-i alusel ei ole vastavaid erisusi ette nähtud, ei anna praegune regulatsioon piisavalt võimalusi Kaitseväes töötavate tsiviilteenistujate kaasamiseks Kaitseväe ülesannete täitmiseks, sh õppustel osalemiseks.

1.2 Reservis olevate isikute kaasamine Kaitseväe ülesannete täitmiseks

KVTS-i § 5 lg 3 sätestab, et reservteenistus on kaitseväeteenistuskohustuse täitmine õppekogunemisel ehk tegemist on reservis oleva isiku riigikaitselise kohustuse täitmisega. Õppekogunemiste korraldamise eesmärk on ajateenistuses omandatud väljaõppe, oskuste ning teadmiste värskendamine, kordamine ja üldjuhul toimub see vastava üksuse koosseisus. KVTS-s on sätestatud, kui pikaks ajaks ning kui mitu korda võib reservis olevat isikut õppekogunemistele kutsuda.

KVTS § 74 näeb ette võimaluse osaleda reservis oleval isikul õppekogunemisel ka vabatahtlikult ning vabatahtlikul osalemisel seadusest tulenevad ajalised piirangud laiene. Kuivõrd eesmärk on võimaldada reservis olevatele isikutele osaleda vabatahtlikult muude Kaitseväe ülesannete täitmisel, siis praegune regulatsioon seda ei toeta, sest vabatahtlikult saab reservis olev isik osaleda vaid õppekogunemisel. Samuti mitte midagi tegemisel ei ole võimalik reservis olevaid isikuid Kaitseväe tegevustesse kaasata, kuna reservteenistuse korralduse võimalused on reguleeritud KVTS-s.

1.3 Ajateenijate kaasamine Kaitseväe ülesannete täitmisele

a) Ajateenijate RSO-le lähetamine ajateenija nõusolekul

Tulenevalt KVTS-i § 52 lõikest 5 ajateenija lähetamine rahvusvahelisele sõjalisele operatsioonile või rahvusvahelise sõjalise operatsiooni piirkonda on keelatud. Seega kehtiva regulatsiooni alusel ei ole võimalik ajateenijaid RSO-le lähetada ka ajateenija enda nõusolekul.

b) Ennetähtaegselt ajateenistusest vabastamine tegevteenistusse võtmise eesmärgil

Ajateenistuse lõppemise alused on sätestatud KVTS §-s 56. Hetkel kehtiva sätte kohaselt võib ajateenistusest vabastada peale esmase sõjaväelise väljaõppe läbimist vaid ajateenija, kes võetakse tegevteenistusse kadetina. Muul ennetähtaegselt ajateenistusest vabastamisel loetakse üldjuhul, et isik ei ole läbinud ajateenistust ettenähtud mahus ning teda sõjaaja ametikohale ei määrata. Seega kehtivast sättest lähtuvalt ei ole võimalik ajateenijat võtta tegevteenistusse enne 8- või 11-kuulist väljaõppe läbimist ja reservi arvamist, mistõttu senist regulatsiooni ei ole võimalik paremini rakendada. Samuti ei aita eesmärki täita ka avalikkuse teavitamine ega olemasoleva olukorra säilitamine.

Rahastuse suurendamise kaudu saaks suurendada tegevteenistusse värvatavate hulka, kuid teatud üksuste eripära ja funktsiooni arvestades, ei ole võimalik nõ tsiviilist vastava väljaõppeta isikuid koheselt Kaitseväe ülesannete täitmisele suunata ning väljaõppe andmine ja koolitamine võtab aega. Muudatuse eesmärk on eelkõige vajaliku sõjaväelise väljaõppe omandanud isikkoosseisu mehitamine olemasoleva ning värskest väljaõppe omandanud isikutega. Seetõttu ka rahastuse suurendamine ei aita eesmärki täita.

2. Kaitseväe Akadeemia õppekavade avamine reservis olevatele isikutele

KVA-s õppimise võimaldamist reservis olevatele isikutele ei ole võimalik lahendada avalikkuse teavitamise, rahastuse suurendamise, olemasoleva olukorra säilitamisega ega senise regulatsiooni parema rakendamisega, sest puudub õiguslik regulatsioon, mis võimaldaks reservis olevatel isikutel KVA põhikursusel või keskastmekursusel üldse õppida.

3. Tegevteenistuspensioni maksmise korralduse muutmine

Tegevteenistuspensioni maksmise alused on sätestatud KVTRSi ning regulatsiooni muutmata ei saa tegevteenistuses olles tegevteenistuspensionit maksta.

4. Kaitseväekohustuslase ja mootorsõidukijuhi tervisekontrolli ühendamine ajateenistuses

Avalikkuse teavitamisega saab kaudselt mõjutada noorte huvi omandada MSJ juhtimisõigust enne ajateenistust. Siiski peab lähtuma eeldusest, et kõikidest ajateenijatest ei saa autojuhti. Samas huvi kasvu korral juhilubade vastu võib kaasa tuua olukorra, kus tervishoiusüsteem (tervisekontrolli teostaja) võib sattuda täiendava surve alla.

Rahastamise suurendamisel koormatakse kasvavast nõudlusest veelgi enam tervishoiusüsteemi, kuna tervishoiuressurs on juba täna limiteeritud. Nii näiteks kui KV asemel viiks ajateenijatele MSJ tervisekontrolli läbi tervishoiuteenuse osutaja, kanduks sama mahuga koormus KV asemel tsiviilsüsteemi. Samas muudatustega (tervisekontrollide ühendamine) vabanev aeg kuluks KV-l teiste oluliste meditsiiniteenuste osutamisele ja ennetustegevuste läbiviimisele.

Mitte midagi tegemisel säilib olemasolev kord, kus jätkuvad MSJ tervisekontrollid ajateenistuses, mis oma sisult dubleerivad üksteist (tervisekontrollid KVTS ja LS alusel). Kehtiva korra kohaselt viib MSJ tervisekontrolli läbi KV meditsiiniteenistus isikutele, keda alles hiljuti on hinnatud tervisenõuetele vastavuse osas KVTS alusel ning peavad läbima sarnase tervisekontrolli ka LS alusel.

Senise regulatsiooni parem rakendamine ei anna tulemusi, kuna ajateenijale ettenähtud tervisenõuete vastavus on sätestatud seaduse tasemel ning LS-s sätestatud regulatsioon ei võimalda KVTS tervisenõuetele vastavust võrdsustada MSJ tervisetõendiga.

7.2. Järeldus mitteregulatiivse lahenduse sobimatuses

Mitteregulatiivsed lahendused ei võimalda saavutada soovitavaid eesmärke nimetatud probleemide lahendamiseks eespool nimetatud põhjustel.

IV. Probleemi võimalikud regulatiivsed lahendused

8. Välisriigid, mille regulatiivseid valikuid probleemi lahendamiseks on analüüsitud või on kavas seaduseelnõu koostamisel analüüsida (

Väljatöötamiskavatsuses ja regulatsiooni koostamisel ei plaanita võrrelda välisriikide praktikat.

9. Regulatiivsete võimaluste kirjeldus

1. Kaitseväe ülesannete täitmisesse panustamise võimaluste laiendamine: tsiviilteenistujate, reservis olevate isikute ja ajateenijate kaasamine

1.1 Tsiviilteenistujate kaasamine Kaitseväe ülesannete täitmiseks

KKS §-i 8 täiendatakse sätetega, mis võimaldavad Kaitseväes avalikus teenistuses või töösuhtes olevat isikut kaasata sõjaväelisele väljaõppele ilma summeeritud tööaja, ületunnitöö, öötöö ja riigipühadel tehtava töö hüvitamise, töö tegemise aja piirangu, tööaja korralduse, öötöö piirangu ning igapäevast ja iganädalast puhkeaja regulatsiooni arvestamata. Selline kaasamine oleks võimalik üksnes juhul, kui vastav kohustus on isiku ametijuhendis või töölepingus ette nähtud. Sõjaväelisel väljaõppel osalemisel antakse isikule iga 24 tunni kohta vähemalt kuus tundi puhkeajaga, millest neli tundi puhkeajaga peab olema katkematu. Sõjaväelisel väljaõppel osalemisel tehtud töö hüvitatakse vaba aja andmisega või rahas Kaitseväe juhataja kehtestatud korras ja ulatuses. Tegemist oleks sama regulatsiooniga, mis kohaldub tegevväelastele (KVTS § 104) ning mida on rakendatud Kaitsealiidus töötavatele isikutele (Kaitsealiidu seadus § 16).

1.2 Reservis olevate isikute kaasamine Kaitseväe ülesannete täitmiseks

KVTS-i lisatakse reservteenistuse alaliik, milleks on reservis oleva isiku vabatahtlik osalemine Kaitseväe ülesannete täitmisel. Kaitseväe ülesannete täitmine võib olla mh instruktorina ajateenijatele ja reservväelastele väljaõppe andmine, RSO-le saatmine jne (antud loetelu ei ole ammendav). Siinkohal on oluline välja tuua, et senised reservteenistuse põhimõtted (õigused, kohustused, toetused jne) jäävad kehtima õppekogunemise ja lisaõppekogunemisel toimival reservteenistusele.

KVTS § 3 lg 2 sätestab, et kaitseväeteenistus jaguneb: 1) kaitseväeteenistuskohustuse täitmiseks; 2) tegevteenistuseks. Muudatusega luuakse KVTS § 3 uus kaitseväeteenistuse alaliik, milleks on vabatahtlik reservteenistus ning seadust täiendatakse vabatahtlikku reservteenistust käsitleva peatükiga.

TLS-s muudetakse § 19 punkti 5 ning lisatakse, et töötajal on õigus keelduda töö tegemisest eelkõige juhul, ta on ajateenistuses või asendusteenistuses või kohustuslikus reservteenistuses ning TLS § 92 lg 1 p 6 lisatakse, et tööandja ei või töölepingut üles öelda põhjusel, et töötaja on aja-, asendus- või kohustuslikus reservteenistuses.

TLS muudatused on vajalikud, et tööandjal ei tekiks täiendavaid kohustusi töötaja vabatahtliku tegevusega seondult. Kuna Kaitseväe ülesannete täitmisele kaasub isik vabatahtlikuna, siis ei ole õiglane, et sellega kaasneks tööandjale täiendavaid kohustusi. Reservis olev isik vormistatakse Kaitseväe ülesannete täitmiseks näiteks tähtajalise töölepinguga või muul viisil, milles fikseeritakse tähtaeg, tagatised ja tasu maksmine.

1.3 Ajateenijate kaasamine Kaitseväe ülesannete täitmiseks

a) Ajateenijate RSO-le lähetamine ajateenija nõusolekul

KVTS § 52 lõiget 5 muudetakse selliselt, et ajateenija võib lähetada RSO-le või RSO piirkonda ajateenija nõusolekul. Ajateenija lähetamisel RSO-le tuleb täiendada ka Vabariigi Valitsuse 03.01.2017 määrust nr 1 „Ajateenija ja asendusteenistuja toetuse, reservväelasele õppekogunemisel ja reservasendusteenistujale reservasendusteenistuses ja erakorralises reservasendusteenistuses osalemise aja eest makstava toetuse ning ajateenija ja asendusteenistuja lapse toetuse ulatus ja maksmise kord“ ning lisada toetuse maksmise kord RSO-le lähetamise korral.

b) Ajateenistusest ennetähtaegset vabastamine tegevteenistusse võtmise eesmärgil

KVTS § 56 lõike 3 punktis 2 sätestatakse, et ajateenistuskoha ülem võib ajateenija ajateenistusest vabastada, kui esmase sõjaväelise väljaõppe läbinud ajateenija võetakse tegevteenistusse kadetina. Eesmärgi saavutamiseks muudetakse kõnesolevat sätet ning sättest jäetakse välja sõna „kadett“. Sellega laiendatakse ennetähtaegselt ajateenistusest vabastamise

võimalust tegevteenistusse võtmise eesmärgil. Ajateenistusest ennetähtaegselt vabastamisel võetakse isik tähtajaliselt tegevteenistusse ning määratakse rahuaja ametikohale. Tegevteenistusse võtmisel ning rahuaja ametikohale määramisel peab isikul olema ametikohal nõutav haridus ning sõjaväeline väljaõpe.

2. Kaitseväge Akadeemia õppekavade avamine reservis olevatele isikutele

Käesoleva VTK-ga kavandatakse kaotada kehtiv piirang, et KVA-s saavad õppida üksnes tegevväelased. Selleks sätestatakse KVTS-s ja KVA põhimääruses, et KVA-s võib tegevväelaste kõrval õppida ka reservis olev isik.

Reservis olevatele isikutele sätestatakse õpingute katkestamise korral õppekulude hüvitamise tingimused ja kord KVA põhimäärusesse. Kuigi reservis olevad isikud ei saa erinevalt tegevväelastest õppimise eest tasu kehtib kõrghariduses põhimõte, et eestikeelsel õppekaval õppimine on tasuta vaid juhul, kui õppija täidab kumulatiivselt igal semestril nõutava õppe mahu. Kui reservis olev isik ei ole semestri lõpuks kumulatiivselt täitnud kogu nõutava õppe mahtu, võib KVA nõuda temalt täitmata ainepunktide eest tasu, mille määra kehtestab KVA nõukogu. Selleks täiendatakse KVA põhimääruses nõukogu ülesandeid.

3. Tegevteenistuspensioni maksmise korralduse muutmine

KVTRS § 39⁶ lõiget 4 muudetakse viisil, mis täpsustab, et tegevteenistuspensioni määramisel ei tohi isik olla tegevteenistuses. KVTRS § 39⁷ lg 3, mis sätestab tegevteenistuspensioni maksmise keelu tegevteenistuses ja politseiteenistuses olles, tunnistatakse kehtetuks. Muudatuste eesmärgiks on saavutada olukord, kus tegevteenistuspensioni saav isik oleks motiveeritud kandideerima sõjaväelise auastmega rahuaja ametikohale teades, et tema pensioni makseid ei peatata. Oluline on siinjuures asjaolu, et tegevteenistuspensioni ei saa määrata tegevväelasele – see tagab kaitseväge teenistuses kinnise rotatsioonisüsteemi toimimise, kus üldjuhul sisenetakse madalamal astmel ja liigutakse teenistuse jooksul kõrgemale karjääriastmele. Selline lähenemine võimaldab Kaitseväel reageerida paindlikult olukordades, kus teatud tasemetele ei ole konkreetset hetket võtta piisavalt tegevväelasi ja neid kohti saab täita konkursi korras viisil, mis ei pidurda teenistuses olijate karjäärivõimalusi.

4. Kaitsevägekohustuslase ja mootorsõidukijuhi tervisekontrolli ühendamine ajateenistuses

Ajateenija ja MSJ tervisekontrollid saab ühendada järgmiste regulatiivsete lahenduste kaudu:

1) Enne ajateenistusse asumist viiakse KRA-s läbi kaks eraldi tervisekontrolli vastavalt KVTS-s ja LS-s sätestatud regulatsioonile – LS-s sätestatud tervisekontrolli tegemise ja tervisetõendi väljastamise õigust laiendatakse KRA arstile, kes viib enne ajateenistust läbi KVTS-s sätestatud terviseseisundi hindamise. Piirangu seab asjaolu, et LS alusel peab tervisekontrolli tegema tervishoiuteenuse osutaja (omama vastavat tegevusluba) ja väljastama tervisetõendi, mis kehtib 6 kuud (MSJ koolituse alguseni). Antud lahendus jäetakse kõrvale põhjendusel, et terviseseisundi hindamine KRA-s ei toimu tervishoiuteenuse osutamise tegevusloa alusel ning hindamise tulemuse kohta vormistatakse eraldi hinnang, mitte LS-s sätestatud tingimustele vastav elektrooniline tervisetõend. Samuti on oluliselt kitsendav LS § 101 lg-s 2 sätestatud tingimus, et tervisekontroll peab olema läbitud mitte varem kui kuus kuud enne MSJ koolituse algust, kuna KRA-s viiakse kutsealuste terviseseisundi hindamine läbi enamasti mitu kuud enne ajateenistusse asumist ning MSJ väljaõpe algab tegelikkuses 2 kuud pärast ajateenistusse asumist.

2) Tervisekontrollide ühendamine põhimõttel „kaks-ühes“ - KVTS alusel läbi viidud terviseseisundi hindamise tulemus kaitseväge teenistuskohustuslase tervisenõuetele vastavuse kohta võrdsustatakse ajateenijate puhul LS-s sätestatud MSJ tervisekontrolli läbimist kinnitava

tervisetõendina. Kaitseväekohustuslase ja kaitseväekohustust võtta sooviva isiku terviseseisundit hinnatakse KVTs alusel ning kui see vastab kaitseväeteenistuses ettenähtud tervisenõuetele, kutsutakse isik ajateenistusse. Tervisekontrolli tulemus loetakse MSJ tervisetõendiga võrdsustatuks ühe aasta jooksul arvates KVTs alusel läbi viidud terviseseisundi hindamisest.

Tegemist on eelistatud lahendusega, kuna tegelikkuses puudub sisuline vajadus kahe eraldi tervisekontrolli tegemise ja erinevate tervisetõendite väljastamise järele. VTK-s kirjeldatud muudatus puudutab konkreetset sihtrühma (ajateenijad) ja tervisekontrolli läbimist tõendava andmevahetuse saab korraldada KVKR ja LR vahel ilma TIS vahendusega, samuti kehtestatakse ajaline piirang, et KVTs-s sätestatud terviseseisundi hindamisega võrdsustatud tervisekontrolli tulemus kehtib vaid ühe aasta jooksul. Seda põhjendusel, et üldjuhul toimub ajateenistusse asumine ja ajateenistuses ettenähtud MSJ väljaõppe algus ühe aasta jooksul pärast KRA-s läbi viidud terviseseisundi hindamist. Pikema perioodi puhul suureneb võimalus, et isiku terviseseisund võib olla muutunud ning kuigi täiendava tervisekontrolli võimalus on KVTs-s sätestatud ka ajateenistusse asumisel, ei ole otstarbekas pikema ajavahemiku järel selle tulemust LS-s sätestatud tervisetõendiga enam võrdsustada.

Käesolevas lahenduses on arvestatud, et vajadusel viiakse kutsealuste tervisekontrolli regulatsioon (tervisenõuded ja hindamise kord) kooskõlla LS alusel kehtestatud MSJ 1. ja 2. grupi tervisenõuetega. Näiteks on võimalik sätestada, et kaitseväeteenistuskohustuslase tervisenõuetele vastavus on võrdsustatud MSJ 1. grupi tervisenõuetega ning vastavust 2. grupi tervisenõuetele tuleb eraldi hinnata ja see siis otsuses välja tuua. Eelnevad lahenduse väljatöötamise arutelud näitasid, et erinevus tervisenõuetes vajab täpsustamist vaid nägemisteravuse osas, mille puhul MSJ 2. grupi puhul on kehtestatud rangemad nõuded kui kaitseväeteenistuskohustuslase tervisenõuetega. Isikud, kelle terviseseisund osutub kaitseväeteenistuskohustuslase tervisenõuetele (sh MSJ 1. grupi nõuetele) vastavaks, kuid see ei vasta MSJ 2. grupi nõuetele, saab küll ajateenistusse kutsuda, kuid neid ei saa ajateenistuses suunata MSJ väljaõppesse.

10. Regulaatiivsete võimaluste põhiseadusega ning Euroopa Liidu ja rahvusvahelise õigusega määratud raamid

Väljatöötamiskavatsuses kavandavad regulaatiivsed muudatused on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseadusega.

1. VTK-ga kavandava muudatuse osas, mis puudutab ajateenijate kaasamist Kaitseväe ülesannete täitmisele, tuleb koostada täiendavalt põhiseaduslikkuse analüüs. Analüüs tehakse eelnõu koostamisel.

2. VTK-ga kavandatud muudatus suurendab isikute ringi, kes saavad juurdepääsu riigikaitsele kõrgharidusele, mis seni oli piiratud tegevväelaseks olemise nõudega.

Põhiseaduse § 37 sätestab põhiõiguste peatükis õiguse haridusele, sh õiguse kõrgharidusele. Samas võib riik teha valiku, eriti hariduse kõrgematel astmetel, kellele võimaldada asuda õppima mingis kindlas õppeasutuses. Võrreldes teiste kõrgkoolidega saavad praegu KVA-s sõjaväelist juhtimist ja sõjateadust õppida vaid tegevväelased, samas kui akadeemilisel tasemel sõjandusalaseid teadmisi oleks vaja omandada ka reservüksuste ülematel, et neil oleks piisavalt ajakohaseid teadmisi ja oskusi, et lahingus parimal moel oma üksust juhtida. Samuti on reservväe tõhusa toimimise seisukohalt oluline reservülemate väärtuste ja hoiakute teadlik ja süsteemne arendamine Kaitseväe eesmärkide suunas, mistõttu on KVA-s õppimisvõimaluste loomine reservis olevatele reservüksuste ülematele õigustatud.

Puutumust rahvusvahelise õiguse ja Euroopa Liidu õigusega ei ole.

4. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. detsembri 2006. aasta direktiiv 2006/126/EÜ²⁷ juhulubade väljastamise kohta sätestab liiklusohutust silmas pidades MSJ-le juhtimiseks vajalikud vaimse ja füüsilise sobivuse miinimumnõuded⁸. Direktiivi kohaselt peab juht füüsiliselt ja psüühiliselt olema võimeline mootorsõidukit juhtima ning tal ei tohi olla haigusi või tervisehäireid, mis takistavad mootorsõiduki ohutult juhtimist. Direktiiviga määratletakse juhtide vastutust ning vähendatakse riski, et mootorsõidukit satub juhtima inimene, kes oma tervises seisundi tõttu võib olla liikluses ohuks endale ja teistele. Seaduse muudatus tagab vastavuse direktiivis ettenähtud nõuetele.

11. Kavandatavad muudatused ja nende mõjud

11.1. Kavandatav muudatus 1 – Kaitseväge ülesannete täitmisesse panustamise võimaluste laiendamine: tsiviilteenistujate, reservis olevate isikute ja ajateenijate kaasamine

11.1.1. Muudatusega kaasnev sotsiaalne mõju

Tsiviilteenistujad: Kaitseväes avalikus teenistuses või töölepingu alusel töötavate isikute õppustele kaasamine võib esialgu tekitada sihtgrupis teatud segadust. Näiteks aastal 2016, kui riigikaitse seadusega nähti ette riigikaitse kohustusega ameti- ja töökohad riigisektoris, oli mitmeid murelikke pöördumisi ametnike ja töötajate poolt seoses muudatuse mõjuga töökorraldusele. Samas aitab muudatus kaasa Kaitseväge ametikohtade selgemale korraldusele ning tagab kogu personali ühtse töökorralduse ja valmisoleku kriisideks.

Reservis olevad isikud: reservis olevatele isikutele tekib täiendav võimalus osaleda riigikaitstes. Suurem võimalus kaasa lüüa Kaitseväge ülesannetes tihendab sidemeid reservi ja tegevteenistuse vahel, mis loob kokkuhoidva ja üksteist toetava võrgustiku.

Ajateenijad: Muudatus avaldab sotsiaalset mõju ajateenijale, kelle ajateenistus loetakse ennetähtaegselt lõppenuks tegevteenistusse võtmisega seonduvalt, kuna riigikaitse kohustust täitvast kodanikust saab vabal tahtel tegevteenistust jätkav isik enne ajateenistuse tähtaja möödumist. Ajateenistuses viibimise ajaks on isikul vaja arvestada teatud piirangutega – näiteks väljaõppe territooriumilt lahkumise piirang, kohustus osaleda väljaõppes, nõ kasarmurežiimist kinni pidamine jne. Tegevteenistusse asumisel laienevad isikule tegevväelastele kohaldatavad töö- ja puhkeaja regulatsioon, samuti hakatakse isikule maksma palka vastavalt rahuaja ametikohale ettenähtud ulatuses. Seega isikul tekivad tegevväelastega võrdsed õigused, senise igakuise toetuse asemel hakkab isik saama palka, mille läbi suureneb isiku igakuine sissetulek, mis võib mõjutada ka isiku leibkonna toimetulekut. Valdaval osal noortest, kes asuvad ajateenistusse, puudub varasem (töölepinguline) töökogemus. Ajateenistusest tegevteenistusse asumisel tekib isikul esimene töölepinguline suhe, mis loob olulise eelise tsiviilelul tööturule sisenedes. Seega kokkuvõttes avaldab muudatus noortele positiivset mõju. Väljatöötamiskavatsuse koostamise hetkeks ei ole võimalik ette prognoosida, kui tihti ja suures ulatuses on Kaitseväel vaja seda meedet rakendada hakata. Kaitseväge praktika kohaselt on tegemist vaid teatud eriala ja üksuste isikkoosseisude mehitamiseks vajaliku muudatusega. Seega võib mõju ulatust ning esinemissagedust pidada pigem väikeseks ning harvaesinevaks.

11.1.2. Muudatusega kaasnev mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0126>

Muudatusega tagatakse sõjalise võimekuse saavutamiseks Kaitseväge jaoks vajalikud mahus ja vajaliku järjepidevusega üksuste komplekteerimine. Rahvusvahelistel operatsioonidel osalemine on Eesti kui NATO liikmesriigi jaoks olulise tähtsusega. NATO liikmesriigid on kohustatud panustama ning näitama üles koostöötahtlikku liikmelisuse tagamiseks. Kaitseväge poolt paindlikum isikkoosseisu mehitamise võimaldamine aitab Kaitsevägele seadustes ja rahvusvahelistes lepingutes pandud ülesandeid täita efektiivsemalt.

Seega muudatus on olulise mõjuga nii riigi julgeolekule kui ka välissuhetele.

11.1.3. Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas

Muudatus mõjutab tegevvälasi ning Kaitseväes ameti- ja töökohtadel olevaid tsiviilteenistujaid.

11.1.4. Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ja järelkus olulisuse kohta

Kaitseväes ameti- ja töökohtadel olevate tsiviilteenistujate osas on mõju vähenenud, kuna ka täna osaletakse osades valdkondades oma ülesannete raames sõjaväelise väljaõppe toetamisel, kuid seda töötaja reegleid arvestades. Loodavate muudatustega nähakse ette õiguslikud alused ja kompensatsioonimehhanismid laiendatud kaasamise osas, mis kokkuvõttes peaks avaldama sihtgrupile positiivset mõju.

11.2. Kavandatud muudatus 2 - Kaitseväge Akadeemia õppekavade avamine reservis olevatele isikutele

11.2.1. Muudatusest mõjutatud sihtrühmad

Reservis olevad isikud, kel on huvi õpingute vastu KVA rakenduskõrgharidusõppes või magistriõppes. Sihtrühma tegelikku suurust on praegu raske kindlaks määrata.

11.2.2. Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelkus olulisuse kohta

Muudatuse tulemuseks on kompetentsete reservüksuste ülemate koolitamine ning haridusliku eraldusjoone vähenemine tegevvälast ülemate ja reservülemate vahel. Muudatuse mõju on pigem oluline, sest suureneb sõjaväelise kõrgharidusega ülemate hulk ning reservülemate väärtusi ja hoiakuid on võimalik teadlikult ja süsteemselt arendada Kaitseväge eesmärkide suunas.

11.2.3. Muudatusest mõjutatud sihtrühmad

Kaitseväge ja KVA.

11.2.4. Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ja järelkus olulisuse kohta

Muudatuse tulemusena suureneb õppijate hulk KVA-s.

Õppijate hulga suurenemine toob kaasa KVA õppejõudude töökoormuse kasvu. Samuti võivad kaasneda ümberkorraldused KVA tööprotsessides. Seega toob muudatus kaasa rahalise mõju, sest KVA-l võib olla tarvis palgata täiendavaid õppejõude ja tugipersonali ning leida täiendavaid õpperuume. Lisaks tuleb muudatuste tulemusena muuta KVA sisemisi regulatsioone (näiteks õppekavad ning õppurite vastuvõtutingimused ja -kord), teha täiendavaid teavitustegevusi, sh täiendada infomaterjale, veebikeskkondade teavet jms.

11.3. Kavandatud muudatus 3 – Tegevteenistuspensionini maksmise korralduse muutmine

11.3.1. Muudatusega kaasnev sotsiaalne mõju

Muudatusel on oluline sotsiaalne mõju isikutele, kellel pärast tegevteenistuspensionile siirdumist on võimalik jätkata ka tegevteenistuses. Sellised isikud saavad jätkuvalt panustada riigikaitse arengusse ning lisaks väljateenitud tegevteenistuspensionile saada ka töist sissetulekut, sh tegevteenistuses. Muudatus avaldab sihtrühmale positiivse iseloomuga mõju, kuna pensioniõigusliku staaži täitumisel ei ole inimene kohustatud valima pensioni ja töötasu saamise vahel ning soovi korral on võimalik töötamist jätkata ka tegevteenistuses.

11.3.2. Muudatusega kaasnev mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Muudatus avaldab positiivset mõju Kaitseväge töökorraldusele, kuna võimaldab kasutada jätkuvalt pikaajase kogemusega tegevteenistujaid ning tagada kaitsevõime areng valdkondades, mis tingimata eeldavad sõjaväelist väljaõpet. Pikaajalise teenistuskogemuse ja sõjaväelise väljaõppega isikuid on tegevteenistuspensionile siirdumisel võimalik jätkuvalt rakendada ka tegevteenistuses, juhul kui vajaliku funktsiooni täitmiseks ei ole tegevväelaste seas piisaval hulgal järelkasvu tekkinud.

11.3.3. Muudatusega kaasnev mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Muudatus avaldab riigi julgeolekule positiivset mõju, kuna võimaldab planeeritud võimearenduste elluviimiseks vajalike tegevväelaste olemasolu paremini tagada, sest motiveerib tegevväelasi oma erialasel tööl jätkama. Vajalikul hulgal ja motiveeritud isikkoosseis on tõhusa kaitse alus ning loob eeldused Kaitseväge jätkusuutlikule arengule.

11.3.4 Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas

Tegevväelaste motivatsioon teenistuses jätkata kasvab oluliselt ning väheneb tegevteenistusest lahkumine seoses tegevteenistuspensionile siirdumisega. Prognooside kohaselt suurendavad muudatused tegevväelaste arvu keskmiselt 150 tegevväelase võrra aastas.

Muudatusega ei kaasne mõju majandusele, regionaalarengule ega elu- ja looduskeskkonnale.

11.4. Kavandatav muudatus 4 - Kaitseväekohustuslaste ja mootorsõidukijahi tervisekontrolli ühendamine ajateenistuses

11.4.1. Muudatusega kaasnev sotsiaalne mõju

Muudatus mõjutab ajateenijaid, kes suunatakse ajateenistuses MSJ väljaõppesse ja kes omandavad vastava juhtimisõiguse. LS regulatsioonis on kavas sätestada erand ainult ajateenijate puhul ning seoses KV ülesannete täitmisega. Muudatuse kohaselt tervisenõuetele vastavuse võrdsustamine MSJ tervisetõendiga ei laiene kõikidele kutsealustele (osa ei jõua ajateenistusse muudel põhjustel) ega teistele kaitseväekohustuslastele (sh reservis olevad isikud, tegevväelased). Mõju ajateenijatele on oluline, kuna kiireneb ja lihtsustub ettenähtud väljaõppe läbimise ja MSJ juhiloa taotlemisega seotud protsess.

11.4.2. Muudatusega kaasnev mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Muudatus avaldab mõju Kaitseväge, Kaitseressursside Ameti ja Transpordiameti töökorraldusele.

Kaitseväge vabaneb LS-s sätestatud tervisekontrolli tegemise kohustusest seoses ajateenijatele läbiviidava MSJ väljaõppega. MSJ väljaõppesse suunatakse igal aastal 700-800 ajateenijat, kes alustavad teenistust jaanuaris või juulis. Muudatus on oluline, kuna kehtiva regulatsiooni järgi tuleb kaks korda aastas Kaitseväes lühikese aja jooksul teha tervisekontroll korraga väga suurele hulgale ajateenijatele ning see on suureks väljakutseks nii väljaõppe läbiviimisel kui ka

meditsiinikeskuste töö korraldamisel. Samas on ajateenistuse ajal mootorsõidukijuhtide ettevalmistamine oluline komponent sõjaaja üksuste ettevalmistamiseks.

Kaitseressursside Ametile avaldab muudatus mõju seoses kutsealuste tervises seisundi hindamise ja LS tervisekontrolliga võrdsustatud hindamise tulemuste osas andmevahetuse korraldamisega kaitseväekohustuslaste registri ja liiklusregistri vahel. Kutsealuste tervises seisundi hindamine toimub enne ajateenistusse kutsumist, mistõttu täiendavat töökoormust KRA jaoks ei kaasne. Igal aastal hindavad KRA arstid ligikaudu 8000 kutsealuse tervises seisundit, kellest ligikaudu 50% osutuvad kaitseväeteenistuskohustuslase tervisenõuetele vastavaks. Ajateenistusse kutsutakse aastas 3700-3800 isikut, kellest MSJ väljaõppesse suunatakse 700-800. Muudatusena tuleb KVTS alusel läbi viidava hindamise käigus eraldi hinnata, kas kaitseväeteenistuskohustuslase tervisenõuetele vastava isiku tervises seisund vastab ka MSJ 2.grupi tervisenõuetele (eeskätt nägemisteravuse osas). Seda on võimalik tuvastada praegu ette nähtud arstliku läbivaatuse ja terviseuuringute põhjal. Tervises seisundi hindamise tulemus kantakse kaitseväekohustuslaste registrisse, mille kaudu tuleb tagada LS tervisetõendiga võrdsustatud tervisekontrolli läbimise kohta andmete jõudmine liiklusregistrisse.

Transpordiameti jaoks kaasneb mõju seoses andmevahetusega, mis võimaldab kontrollida, kas isiku tervises seisundi hindamise tulemus on võrdsustatud LS-s sätestatud tervisetõendiga. Kui LS alusel väljastatud tervisetõend (sh Kaitseväe poolt väljastatud) edastatakse TIS-i ja sealt jõuab vastav otsus edasi liiklusregistrisse, siis muudatuse kohaselt jõuaksid liiklusregistrisse andmed LS tervisetõendiga võrdsustatud tervisekontrolli läbimise ja selle kehtivuse kohta kaitseväekohustuslaste registrit.

11.4.3. Muudatusest mõjutatud sihtrühm(ad) valdkonnas

Kavandatava muudatuse sihtrühm on isikud, kes ajateenistuses suunatakse MSJ väljaõppesse.

11.4.4. Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelendus olulisuse kohta

Muudatus avaldab olulist positiivset mõju Kaitseväe töökorraldusele, kuna ajateenijatele MSJ väljaõppe läbiviimisel ei teki enam suurt koormust seoses LS-s sätestatud tervisekontrolli tegemisega suures mahus ja lühikese ajaperioodi jooksul. MSJ väljaõppesse suunatud ajateenijate jaoks lihtsustub ajateenistuse ajal MSJ väljaõppe läbimise ja juhtimisõiguse taotlemise protsess, kuid olulist mõju see neile ei avalda. Kaitseressursside Ameti ja Transpordiameti jaoks kaasnevad mõjud seoses täiendava andmevahetuse korraldamisega kaitseväekohustuslaste registri ja liiklusregistri vahel. Kuna tegemist on ühekordselt avalduva mõjuga, siis võib mõju ulatust ja olulisust pidada siiski väikeseks.

Muudatusega ei kaasne mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele, majandusele, regionaalarengule ega elu- ja looduskeskkonnale.

12. Muudatuste koondmõju ettevõtete ja/või kodanike halduskoormusele

1. Kaitseväe ülesannete täitmisesse panustamise võimaluste laiendamine: tsiviilteenistujate, reservis olevate isikute ja ajateenijate kaasamine

Kodanikele ja ettevõtetele muudatusega täiendavat halduskoormust ei kaasne. Reservis olevate isikute kaasamiseks Kaitseväe ülesannete täitmisesse täiendatakse TLS-i selliselt, et muudatustega tööandjatele kohustusi ei lisandu.

2. Kaitseväe Akadeemia õppekavade avamine reservis olevatele isikutele Ettevõtetele ja kodanikele muudatusega täiendavat halduskoormust ei kaasne.

3. Tegevteenistuspensioni maksmise korralduse muutmine

Muudatus ei too kaasa muutusi ettevõtete või kodanike halduskoormusele.

4. Kaitseväekohustuslase ja mootorsõidukijuhi tervisekontrolli ühendamine ajateenistuses

Ettevõtetele või kodanikele muudatusega täiendavat halduskoormust ei kaasne.

13. Muudatuste rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse eeldatavad kulud ja tulud

1. Kaitseväe ülesannete täitmisesse panustamise võimaluste laiendamine: tsiviilteenistujate, reservis olevate isikute ja ajateenijate kaasamine

Tsiviilteenistujate kaasamise kulusid sõjaväelisel väljaõppel ei lisandu, kuna eelarvestatud on õppuse päeva tasu ja tasu suuruse mõistes ei saa olema vahet, millise teenistusliigi alt isikud õppustel osalevad.

Reservis olevate isikute ja ajateenijate kaasamisega seotud kulu riigile ei ole VTK koostamise hetke seisuga teada. Samas on tõenäoline, et täiendavat kulu ei kaasne, kuna mõlema sihtgrupi tasustamine toimub olemasoleva palgafondi raames.

2. Kaitseväe Akadeemia õppekavade avamine reservis olevatele isikutele

Õppijate hulga suurenemisega kaasneb täiendav ressursikulu (eelarve, õpperuumid, õppejõud) KV-le ja KVA-le hinnanguliselt 69 000 € aastas.

3. Tegevteenistuspensioni maksmise korralduse muutmine

Tegevteenistuspensioni maksmine tegevteenistuses olles ei too kaasa täiendavat kulu riigile, kuna Kaitseministeeriumi valitsemisalas eelarvestatakse nii tegevväelaste kohad, kui pensionid iga-aastaselt. Tegevteenistuspensioni kulu planeerimisel võetakse arvesse kõik tegevteenistuses olevad isikud ja teenistusest lahkunud isikud alates 50. eluaastast, kui neil on olemas vajalik tegevteenistusstaaz – seega kulu pensionitele ei suurene. Samuti ei suurene kulu tegevväelaste palgafondile, kuna täidetavad kohad on eelarvestatud.

4. Kaitseväekohustuslase ja mootorsõidukijuhi tervisekontrolli ühendamine ajateenistuses

Muudatuse rakendamisega ei kaasne lisakulusid riigile ega kohalikule omavalitsusele. Muudatus võimaldab vähendada Kaitseväes töötava meditsiinipersonali töökoormust seoses LS-s sätestatud tervisekontrolli tegemisega 700-800 ajateenijale aastas. Arvestades, et ühe isiku tervisekontrolliks ja tervisetõendi väljastamiseks kulub kokku ca 50-60 minutit (arsti ja õe vastuvõtt, analüüside tegemine ja tervisedeklaratsiooni andmetega tutvumine), tähendab see Kaitseväe meditsiinikeskuste töökoormuse vähenemist kuni 800 tunni võrra aastas. Muudatusega ei kaasne täiendavaid kulusid tervisekontrolli tegemiseks KRA-s.

Muudatusega kaasneb IT-arenduste kulu, mis on seotud täiendava andmevahetuse korraldamisega kaitseväekohustuslaste registri ja liiklusregistri vahel. Andmevahetuse kaudu tõendatakse MSJ väljaõppesse suunatud ajateenija puhul LS tervisetõendiga võrdsustatud tervisekontrolli läbimist vastavalt kaitseväekohustuslaste registrisse kantud terviseseisundi hindamise tulemusele.

14. Edasine mõjude analüüs

Kavas ei ole teha edasist mõjude analüüsi peale KVTS muutmise seaduse eelnõu koostamise käigus tehtavat mõjuanalüüsi.

VI. Kavandatav õiguslik regulatsioon ja selle väljatöötamise tegevuskava

15. Valitav lahendus				
Kaitseväeteenistuse seaduse, kõrgharidusseaduse, kaitseväge korralduse seaduse, tulumaksuseaduse, kaitseväeteenistuse seaduse rakendamise seaduse ning töölepingu seaduse muutmine.				
15.1. Töötatakse välja uus tervikseadus		EI	15.2. Muudatused tehakse senise seaduse struktuuris	JAH
15.3 Selgitus	Kuna kavandatavate muudatuste maht ei ole suur, siis on otstarbekas muuta senise seaduse teksti.			
16. Puudutatud ja muudetavad õigusaktid				
Muutmist vajavad õigusaktid:				
<ul style="list-style-type: none">• Kaitseväge korralduse seadus• Kaitseväeteenistuse seadus• Kaitseväeteenistuse seaduse rakendamise seadus• Kõrgharidusseadus• Liiklusseadus• Tulumaksuseadus• Töölepingu seadus				
Vabariigi Valitsuse määrused:				
<ul style="list-style-type: none">• Vabariigi Valitsuse 17. juuli 2020. aasta määrus nr 80 „Mootorsõidukijuhi ja mootorsõiduki juhtimisõiguse taotleja ning trammijuhi ja trammi juhtimisõiguse taotleja tervisekontrolli tingimused ja kord ning tervisenõuded, sealhulgas meditsiinilised vastunäidustused, mille korral mootorsõiduki ja trammi juhtimine ei ole lubatud“.• Vabariigi Valitsuse 24.03.2023 aasta määrus nr 38 „Kaitseväeteenistuskohustuslase ja tegevvälase teenistusülesande täitmiseks ettenähtud tervisenõuded“.• Vabariigi Valitsuse 03.01.2017 määrus nr 1 „Ajateenija ja asendusteenistuja toetuse, reservvälasele õppekogunemisel ja reservasendusteenistujale reservasendusteenistuses ja erakorralises reservasendusteenistuses osalemise aja eest makstava toetuse ning ajateenija ja asendusteenistuja lapse toetuse ulatus ja maksmise kord“.				
Ministri määrused:				
<ul style="list-style-type: none">• Kaitseministri 01.07.2019 määrus nr 11 „Kaitseväge Akadeemia põhimäärus“• Kaitseministri 28.03.2023 aasta määruse nr 14 „Kaitsevägekohustuslase ja kaitsevägekohustust võtta sooviva isiku tervise seisundi kaitseväeteenistuskohustuslase või tegevvälase tervisenõuetele vastavuse hindamise tingimused ja kord“				
17. Edasine kaasamise plaan – keda, millal ja kuidas kaasatakse				
Väljatöötamiskavatsus saadetakse tutvumiseks ja tagasiside andmiseks Justiitsministeeriumile, Siseministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Haridus- ja Teadusministeeriumile, Kaitsevägele, Transpordiametile, Õiguskantslerile ning Riigikogu Riigikaitsekomisjonile.				

18. Põhjaliku mõjuanalüüsi toimumise aeg	
Ei kavandata	
19. Eeldatav kontseptsiooni (HÕNTE § 1 lg 3) valmimise ja koostatamisele saatmise aeg (kui järgmise sammuna koostatakse eelnõu kontseptsioon)	Eelnõu kontseptsiooni ei koostata, koostatakse eelnõu.
20. Eeldatav eelnõu avaliku konsultatsiooni ja koostatamise aeg	
21. Õigusakti eeldatav jõustumise aeg	01.07. 2024.a
22. Vastutavate ametnike nimed ja kontaktandmed	Anu Rannaveski (anu.rannaveski@kra.ee) Tõnis Sõnum (tonis.sonum@kra.ee) Annika Kalinina (annika.kalinina@kra.ee)